

Požadavky k závěrečné zkoušce z pedagogiky – pedagogického minima, studium učitelství ZŠ, SŠ.

Při zkoušce má student prokázat, že si osvojil stanovené učivo z pedagogických disciplín a že je dovede propojit se zkušenostmi získanými v rámci Učitelské praxe 1 až 3 a realizovanými aplikačními a portfoliovými úkoly.

Tematické okruhy

1. Pedagogika jako vědní obor (předmět jejího zkoumání, prameny poznatků, základní disciplíny a jejich zaměření, aktuální problémy pedagogiky).
2. Pedagogický výzkum a jeho metodologické součásti (výzkumný problém, kvantitativní a kvalitativní orientace výzkumu, validita a reliabilita výzkumného nástroje, výzkumné metody, způsoby zpracování a interpretace údajů).
3. Česká škola a pedagogika 20. století – její tradice a mezinárodní souvislosti. Vzdělávací strategie Evropské unie v dokumentech: Lisabonský proces, Boloňská deklarace, Memorandum o celoživotním učení, v kontextu české vzdělávací politiky a její strategie.
Principy vzdělávací politiky ČR (princip celoživotního učení pro všechny, princip rovných vzdělávacích příležitostí, princip zaměstnatelnosti, princip sociální soudržnosti a sociální relevance, princip internacionalizace ve vzdělávání). Školská legislativa platná v ČR (školské zákony).
4. Základní škola // střední škola ve vzdělávacím systému. Funkce školy v současné společnosti a proměna školy v současnosti v souvislosti s proměnou kurikula.
5. Změny a procesy při řízení, vedení a správě škol. Decentralizace, autonomizace, „skládání účtů“, autoevaluace, vnitřní rozvoj škol, koncepce řízení kvality, škola jako učící se organizace. Rady škol jako ústřední prvek systému správy škol.
6. Osobnost žáka – osobnostně rozvojový koncept, kvalita života žáka. Respektování schopností a potřeb žáků jako východisko pro diferenciaci a individualizaci ve výuce. Možnosti diferencované výuky v současné škole a práce s rozmanitou žákovskou populací. Inkluzivní vzdělávání a jeho principy, podpůrná opatření.
7. Vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků. Zákonné normy pro vzdělávání nadaných; péče o nadané v RVP; úpravy vzdělávání pro nadané žáky; základní způsoby práce s nadanými žáky akcelerace a obohacení. Nadaní jako jedinci se speciálními vzdělávacími potřebami; role učitele při integraci/inkluzi nadaných žáků do školní třídy; tvorba individuálního studijního plánu; dvojí výjimečnost. Latentní nadání a underachievement.
8. Osobnost pedagoga, jeho role, profesní kompetence a rozvoj. Standard učitele a kariérní řád. Pedagog jako reflektující praktik, modely reflexe (ALACT). Profesní etika učitele. Třídní učitel.
9. Cíle základního // středního vzdělávání v rámcových vzdělávacích programech a jejich aplikace ve školních vzdělávacích programech. Taxonomie výukových cílů Využití výukových cílů k řízení výuky.

10. Obsah, prostředky a podmínky výchovy v procesu rozvoje osobnosti. Globální výchova jako integrující přístup k utváření osobnosti. Průřezová témata v RVP ZV a jejich implementace do školního kurikula.

11. Projektování výuky (ŠVP a jeho tvorba, časově tematický plán a jeho příprava, denní příprava učitele na vyučování). Vzdělávací obsah, jeho koncipování, didaktická analýza učiva, tvorba učebních úloh, didaktická kazuistika jako prostředek zlepšování výuky.

12. Výukové strategie (deduktivní, induktivní a sociálně zprostředkovaná výuka). Typy výuky: výuka informativní, heuristická, produkční. Vyučovací metody a jejich klasifikace. Kritéria výběru metod ve vyučovacím procesu. Pedagogický odkaz J. A. Komenského ve vztahu k současným výukovým strategiím a principům výuky.

13. Organizace výuky. Organizační formy vyučování. Hromadná, skupinová a individualizovaná výuka. Kooperativní učení. Domácí příprava žáků na vyučování a domácí úkoly, individuální vzdělávání.

14. Pedagogická diagnostika žáka a školní třídy (pojem pedagogická diagnostika, etapy diagnostického postupu, metody pedagogické diagnostiky). Spolupráce s rodiči a pedagogicko-psychologickou poradnou, odbornými pracovišti. Autodiagnostika učitele.

15. Zjišťování výsledků výuky. Ústní a písemná zkouška, didaktické testy. Autonomní a heteronomní hodnocení, komplexní rozvíjející hodnocení a vliv hodnocení na školní úspěch a neúspěch.

16. Autentické učení, jeho podstata a principy. Problémová metoda a problémové vyučování. Projektová výuka. Pedagogický pragmatismus a jeho představitelé.

17. Alternativní přístupy a inovace ve vzdělávání: reformní školy, nové alternativy, inovace v současné škole.

18. Axiologické dimenze a hodnotová orientace člověka. Hodnoty ve výchově, hodnoty a škola, hodnotová dimenze v kurikulu ZŠ a SŠ. Etická výchova. Historické konsekvence etické výchovy.

19. Rodina jako socializační a edukační prostředí. Typy rodinného zázemí žáka. Kooperace v edukačních vztazích mezi učitelem a rodiči žáků (rodina, funkce rodiny, znaky funkční rodiny, postavení rodiny mezi výchovnými činiteli).

20. Kázeň a svoboda ve výchově. Otázky školní kázně (analýza neukázněného chování, řešení výchovného konfliktu). Autorita ve výchově. Moc ve školní třídě.

21. Přirozená prostředí výchovy. Charakteristika školního, vrstevnického a lokálního prostředí. Komunitní škola, otevřená škola.

22. Specifika pedagogické a výukové komunikace (IRF komunikační struktura, dialog ve výuce a dialogické vyučování, facilitace, rozhovor).

23. Otázky pedagoga ve výukové komunikaci (význam otázek v procesu učení, otázky dle kognitivní náročnosti, otevřené versus uzavřené otázky). Zpětná vazba pedagoga v pedagogické a výukové komunikaci (funkce zpětné vazby, pravidla pro poskytování zpětné vazby, popisná versus hodnotící zpětná vazba, typologie reakcí pedagoga na správnou a špatnou odpověď žáka).

24. Kvalita školy, pedagogická evaluace jako proces, přístupy k pedagogické evaluaci, typy pedagogické evaluace.

Témata k závěrečné zkoušce z psychologie ukončení studia pedagogiky – pedagogického minima, studium učitelství ZŠ, SŠ.

1. Předmět psychologie. Hlavní přístupy ke studiu psychiky: biologický (fyziologický), behavioristický, psychodynamický, fenomenologický, humanistický, přístup tvarové psychologie, kognitivní přístup.
 2. Cíle psychologie jako vědy. Základní a aplikované psychologické disciplíny. Vztah psychologie k příbuzným vědám. Biologická, sociální a osobní determinovanost psychiky. Periodizace psychického vývoje.
 3. Základní metody psychologie: a) Metody výzkumu: experiment (vlastnosti experimentu, experiment přirozený a laboratorní), kvaziexperiment, ex post facto výzkum. Metoda longitudinální a příčná, metoda korelační. b) Metody získávání dat: pozorování, rozhovor, analýza produktů. Standardizované psychologické testy. Dotazníky.
 4. Kategorie osobnost v psychologii. Teorie osobnosti. Pojem vědomí v psychologii. Jáství, sebepojetí, sebeobraz.
 5. Poznávací procesy. Senzorické procesy, vnímání. Imaginace (představy, fantazie). Pozornost (vymezení, typy, vlastnosti, poruchy).
 6. Myšlení a řeč. Myšlenkové operace. Usuzování. Rozhodování. Chápání pojmů a řešení problémů. Konvergentní a divergentní myšlení. Vývoj myšlení a řeči v ontogeneze. Kognitivní styl. Poruchy řeči (poruchy výslovnosti, artikulace, sociálního užití).
 7. Schopnosti (klasifikace, vloh a schopnosti). Kreativita. Inteligence (vymezení, teorie, druhy, její stimulace). Poruchy vývoje intelektových funkcí (intelektová deteriorace, snížená intelektová výkonnost v rámci mentální retardace).
 8. Učení a paměť. Druhy učení (habituace, senzibilizace, klasické podmiňování, instrumentální podmiňování, vtištění, explorační chování, sociální učení). Teorie učení. Zákony učení. Transfer a interference. Druhy paměti (ultrakrátká, krátkodobá, dlouhodobá, explicitní vs. implicitní).
 9. Emoce a temperament. Aspekty emočních procesů a stavů. Teorie emocí. Klasifikace emocí. Teorie temperamentu.
 10. Motivace. Potřeby (teorie, klasifikace), zájmy (klasifikace). Hodnoty, ideály. Motivy (klasifikace). Aspirace, aspirační úroveň. Charakterové vlastnosti, vůle, volní procesy a vlastnosti. Mravní vědomí, morální usuzování. Morálka.
 11. Frustrace, frustrační tolerance. Pojem psychická deprivace. Stres. Náročné životní situace.
 12. Obecná charakteristika stadia předškolního dětství a stadia školního dětství. Vývoj poznávacích procesů, rozvoj vývoj osobnosti (sebepojětí a sebehodnocení, emocionalita, vývoj morálky, volní procesů a autoregulace, vývoj zájmů). Socializace dítěte.
 13. Obecná charakteristika období pubescence a adolescence. Časové vymezení, změny tělesné, psychické a sociální. Socializace v období pubescence a adolescence. Výběr povolání.
- str. 2/3
14. Obecná charakteristika období mladé dospělosti. Rozvoj poznávacích procesů. Socializace v období mladé dospělosti (vztah k normám, morální usuzování, přijetí mužské a ženské role). Partnerství, manželství, rodičovství.
 15. Vnější podmínky jako determinanty vývoje dětí a dospívajících (vliv rodinné atmosféry a jednotlivých členů rodiny, vztahy vrstevníků, působení školy, vlivy mimoškolní, typy rodičovské výchovy a její optimalizace).
 16. Psychohygienu učitele a žáka. Kategorie zdraví, adaptace a maladaptace. Syndrom vyhoření.
 17. Psychologie poznávací a diagnostické činnosti pedagoga. Sociometrie. Psychologická anamnéza. Pedagogicko-psychologická charakteristika žáka.

18. Psychodidaktika. Učení a kognitivní rozvoj (vytváření návyků, osvojování vědomostí a dovedností, “intelektové” učení): vytváření soustav představ a pojmů; učení se řešení problémů; senzomotorické učení a dovednosti; psychologická problematika strukturování učiva, vyučovacích a učebních strategií.
19. Psychologická podstata a cíl výchovy. Výchova vybraných aspektů osobnosti: formování zájmů, sebehodnocení a sebepojetí. Morální usuzování. Změny osobnosti a převýchova.
20. Psychologické prostředky výchovy. Odměna a trest. Přesvědčování, příklad a ideál, řízení činnosti vychovávaného. Osobnost pedagoga a jeho pedagogicko-psychologický přístup k vychovávanému. Způsoby výchovy dítěte (žáka). Sebedeterminace a sebevýchova.
21. Jedinec a sociální prostředí. Socializace (smysl, zákonitosti průběhu; změny na úrovni osobnosti). Sociální učení (formy, zákonitosti).
22. Sociální skupina (struktura, dynamika). Klasifikace skupin. Skupinové normy. Struktura pozic a vztahů ve skupině (klasifikace pozic ve skupině a skupinových-týmových rolí). Skupinové klima. Možnosti zkoumání struktury vztahů ve skupině a skupinového klimatu - možnosti využití v pedagogické praxi. Sociální klima školy, sociální klima školní třídy.
23. Sociální poznávání. Zákonitosti percepčních dějů. Charakteristika kultivované sociální percepce. Percepční stereotypy. Možnosti kultivace percepčních dovedností.
24. Sociální komunikace. Komunikační obsahy. Druhy komunikace. Možnosti kultivace komunikačních dovedností. Způsoby analýzy komunikace.
25. Sociální chování. Sociální inteligence a sociální zralost. Sociální kompetence. Sociální rysy a postoje. Interakce. Interakční styl učitele. Náročné sociální situace. Sociální opora.
26. Kognitivní předpoklady školního výkonu. Hlediska při posuzování kognitivních předpokladů, typy laterality a jejich vliv na školní výkon. Leváctví. Osobnostní mimointelektové faktory determinující školní výkon.
27. Psychologické příčiny neadaptivního chování dětí a dospívajících (poruchy chování, kázeňské nepřizpůsobení). Agresivita a šikana. Delikvence.
28. Školsky významné nedostatky ve struktuře nadání (specifické vývojové poruchy učení): Dyslexie, dysortografie, dysgrafie, dyskalkulie. Symptomatologie, příčiny, vliv na školní výkon. Možnosti korekce, zásady specifického přístupu učitele a rodiče.

str. 3/3

29. Neurotické poruchy u dětí, dospívajících a dospělých. Symptomatologie, příčiny, možnosti psychologického a pedagogického korektivního ovlivnění.
30. Syndrom ADHD. Lehká mozková dysfunkce. Příčiny, symptomatologie, vývoj, vliv na školní výkon, zásady specifického přístupu učitele a rodiče k dítěti s LMD. Organicita v chování, řeči a kresbě.

Literatura: Atkinsonová, R. L. et al. (2003). Psychologie. Praha: Portál. Benesch, H. et al. (2001). Encyklopedický atlas psychologie. Praha: Lidové noviny. Čáp, J., & Mareš, J. (2001). Psychologie pro učitele. Praha: Portál. Drapela, V. J. (1997). Přehled teorií osobnosti. Praha: Portál. Eysenck, M. W., Keane, M. T. (2008). Kognitivní psychologie. Praha: Academia. Fontana, D. (1997). Psychologie ve školní praxi. Praha: Portál. Hall, C. S., Lindzey, G. (1997). Psychológia osobnosti. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). Velký psychologický slovník. Praha: Portál. Hayesová, N. (2013). Základy sociální psychologie. Praha: Portál. Helus, Z. (2011). Úvod do psychologie. Praha: Grada. Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). Sociální psychologie. Moderní učebnice sociální psychologie. Praha: Portál. Kohoutek, R. (2003). Základy užití psychologie. Brno: CERM. Knotová, D. & kol. (2014). Školní poradenství. Praha: Grada. Langmeier, J., & Krejčířová, D. (Eds.). (1998). Vývojová psychologie. Praha: Grada. Langmeier, J., & Matějček, Z. (2011). Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum. Lechta, V., a kol. (2005). Terapie

narušené komunikační schopnosti. Praha: Portál. Macek, P. (2003). Adolescence. Praha: Portál. Mareš, J. (2013). Pedagogická psychologie. Praha: Portál. Matějček, Z. (2007). Co děti nejvíc potřebují. Praha: Portál. Matějček, Z. (2011). Praxe dětského psychologického poradenství. Praha: Portál. Piaget, J., & Inhelder, B. (2001). Psychologie dítěte. Praha: Portál. Plháková, A. (2007). Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia. Řezáč, J. (1998). Sociální psychologie. Brno: Paido. Vágnerová, M. (2001). Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Praha: Karolinum. Vágnerová, M. (1999). Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál. Vágnerová, M. (2004). Základy psychologie. Praha: Karolinum. Vágnerová, M. (2010). Psychologie osobnosti. Praha: Karolinum. Vágnerová, M. (2012). Vývojová psychologie. Dětství a dospívání. Praha: Univerzita Karlova. Výrost, J., & Slaměník, I. (1998)